

Raportti

Lyönin kulttuurityön malli

- toimisiko se Helsingissä?

Lyonin kulttuurityön malli

- toimisiko se Helsingissä?

TOIMITTAJAT:

Sara Kuusi ja Ari Tolvanen

KUVAT:

Sara Kuusi ja Ari Tolvanen

ULKOASU JA TAITTO:

Pekka Kaikkonen

Raportti perustuu Helsingin kulttuurikeskuksen kulttuuripolitiikan osaston edustajien opintomatkkaan Lyoniin lokakuussa 2011.

Oman ammatillisen näkemyksensä esitykseen ovat lisäksi tuoneet matkalla mukana olleet Tuulikki Koskinen, Jenni Varho ja Nina Gran.

Niin sanottua Lyonin kulttuurityön mallia ryhdyttiin soveltamaan vuosituhannen vaihteessa. Mallin perusideana on ollut sitouttaa julkista tukea nauttivat kulttuurilaitokset ja taiteilijaryhmät lähiyhteisöjensä kehittämiseen. Keskiössä ovat olleet ”haasteelliset kaupunginosat” sekä sosiaaliryhmät, jotka ovat jääneet kulttuuripalveluiden katveeseen. Kulttuuri on nähty muutenkin elimellisenä osana kaupunkielämää. Hankkeissa ovat olleet mukana niin sosiaalisektori, kaupunkisuunnittelu kuin elinkeinoelämäkin. Kulttuurilaitosten kannalta on ollut kyse myös uusien yleisösuhteiden rakentamisesta.

Sittemmin Lyonin malli on herättänyt kiinnostusta kansainvälisellä tasolla ja muutamat muutkin Ranskan kaupungit (mm. Pariisi ja Toulouse) ovat ottaneet vastaavat toimintatavat käyttöön. Olisiko mallilla käyttöä Helsingissä? Lyonhan on jotakuinkin Helsingin kokoinen. Arvioinnin pohjaksi kuvaamme tässä esityksessä mallin olennaiset periaatteet ja nostamme esiin muutamia käytännön esimerkkejä.

L y o n

Lyön kaupunki- ja kulttuuripolitiikan raamit

Ranskassa kaupunkipolitiikka nojaa kaupunkien sosiaalista koheesiota edistävään sopimukseen Contrat Urbain de Cohésion Sociale eli CUSC. CUSC on Ranskan valtion, Lyön kaupungin ja Rhône Alpes aluehallinnon ja maakunnan hallintoelinten yhteinen poliittinen sopimus alueen kehittämiseksi. CUSC on valtakunnallinen sopimus, mutta Ranskan valtio antoi 1980-luvulta lähtien kaupungeille vapauden valita itse painopistealueet, joita ne haluavat kehittää ja niiden avulla täyttää yhteisen sopimuksen vaatimukset. Lyönissa kulttuuri on nostettu kärkeen. Se on koettu yhtä tärkeäksi vetovoi-matekijäksi kuin talous, opetus tai työllisyys.

Tämä poliittinen valinta on kaiken kaupunkipolitiikan ydin. Toinen kriittinen tekijä on, että kulttuuria ei ymmärretä Lyönissa erilliseksi saarekkeeksi, vaan kaupunkipolitiikan sykkiväksi sydämeiksi. Kulttuuriasioista vastaavan apulaiskaupunginjohtajan mukaan: ”Kulttuuri on työkalu, jolla nostetaan asukkaiden ja asuinalueiden arvoa”. Lyönissa asukkaat ovat aina kaiken ytimessä ja mukana kaupunkinsa kehittämisessä.

Kaupungin vahva tahtotila näkyy myös rahoituksessa, kaupungin budjetista 20% suunnataan kulttuuriin. Tarkemmat kaupunkipoliittiset linjaukset tehdään neljän vuoden jaksoille.

Neljä strategista toimintapilaria

Lyönin malli perustuu neljään strategiseen pilariin: alueellisuus, teemaattisuus, tiedotus ja koulutus sekä kulttuurilaitosten jalkautuminen. Nämä pilarit menevät myös osin päällekkäin.

1) Kulttuurinen aluettyö (axe projet culturel de quartier)

CUSC sopimukseen on nostettu Lyönissa kymmenen kaupunginosaa, jotka tarvitsevat erityistä huomiota. Kaupunginosat ovat hyvin erilaisia identiteetiltään ja myös ongelmat ovat niissä erityyppisiä.

Osa näistä haasteellisista alueista on keskustassa, kyse ei siis ole pelkästään ongelmalähiöiden kehittämisestä.

Jokaisessa kaupunginosassa toimii ns. *Équipe de maîtrise d'oeuvres*, eräänlainen poikkihallinnollinen ammattilaisten ryhmä. Ryhmää vetää kaupungin edustaja ja mukana on edustajia eri hallintokunnista ja tahoilta (koulut, asukasjärjestöt, nuorisotalot, sosiaalikeskukset, työvoimatoimistot, yms.). Työryhmä määrittelee jokaiselle nelivuotiskaudelle linjaukset ja haasteet, joita halutaan alueilla kehittää. Kulttuuri nivotaan kaupunginosien muutokseen ja asuinalueiden kehittämiseen. CUSC sopimuksen mukaan, jokaisesta kulttuurihankkeesta on synnyttävä jotain paikallista lisäarvoa (asukkaalle, asuinalueelle, yms.).

Vaikka kymmenessä valitussa haasteellisessa kaupunginosassa asuu vain noin 15 % Lyönin kaupungin asukkaista, on selvää, että kehittämistoimet, joita niissä toteutetaan koskettavat huomattavasti laajempaa asukasmäärää.

Alueellinen vuorovaikutus on ensisijaista, vain yhteistyössä eri toimijoiden kanssa voi syntyä pysyviä ja onnistuneita hankkeita. Kaupunginosien paikalliset järjestöt, ryhmät ja myös viranomaistahot toimivat ruohonjuuritasolla ihmisten arjessa ja ovat myös perillä asukkaiden toiveista ja tarpeista.

Esimerkkejä CUSC-kaupunginosista

Duchèren kaupunginosassa on käynnissä mittava rakenteellinen muutos. Duchèren lähiö on 60-luvulla rakennettu, jättiläismäisten vuokratulojen hallitsema kaupunginosa Länsi-Lyönissa. Alue on tunnettu räjähdysmäisesti kasvaneiden sosiaalisten ongelmien ja työttömyyden takia. Käynnissä on parhaillaan kaupunginosan kehittämis- ja uudelleenrakentamisprojekti. Erilaiset kulttuurisisällöt ovat tuke-neet asukkaita vaikeissa vaiheissa ja elämänmuutoksessa. Muutosprosessin aikana taiteilijaryhmät ovat mm. toteuttaneet työpajoja asukkaiden kanssa, tehneet lukuisia ympäristötaideteoksia työmail-la, pystyttäneet väliaikaisen nykytaidemuseon tyhjään rakennukseen ja perustaneet elokuvateatterin entisen kirkon tiloihin. Alueen asukasjärjestöt ja nuorisotalo ovat myös olleet aktiivisia.

Guillotièren kaupunginosa sijaitsee puolestaan keskustassa. Alueen viihtyisyyttä on parannettu lisäämällä viheralueita sekä erityyppisillä ympäristötaidehankkeilla (mm. asukaspuutarha tyhjällä tontilla ja seinämaalaukset eri kortteleissa). Kaupunkitilaa hyödynnetään rohkeasti ja tyhjäksi jääneitä rakennuksia on otettu aktiivisesti tilapäiskäyttöön. Hyvänä esimerkkinä on keskeisellä paikalla ollut rapistunut maauimala, jossa on pidetty mm. taidenäyttelyitä ja asukkaiden omia tilaisuuksia.

Itä-Lyonissa sijaitsevassa **Vaulx en Velinin – La Soien** kaupunginosassa rakennetaan parhaillaan asuintaloja ja suurempaa kauppakeskusta vanhojen teollisuushallien tilalle. Joka toinen vuosi järjestettävä kansainvälisen Biennale de Lyon taidetapahtuman näyttelyt on hajautettu kaupunginosaan, joista yksi on tänä vuonna ollut e.m. uudisrakennusalue. Uudistuva kaupunginosa tulee näin tutuksi näyttelyyn liittyvien kulttuuritapahtumien kautta lyonilaisille. Osa projektiin rahoituksesta saadaan rakennuttajilta, jotka myös hyötyvät alueen tunnettavuuden kasvamisesta.

2) Temaattisuus (axe de grand thèmes)

Toinen lähestymistapa on teemapohjainen. Jokaisen kauden yhteiset teemat määritellään vastaavanlaisissa työryhmissä kuin kulttuurisessa aluetyössä. Ryhmä linjaa myös tarkemmat alateemat ja suuntauokset, joita työstetään. Teemat käsittelevät esim. diversiteettiä, taiteilijan roolia kaupungin muutoksessa, hip hop kulttuuria, asukkaiden muistoja / muistinkeruuta, digitaalista kulttuuria yms. Näiden linjausten pohjalta käynnistetään kohdennettu avustushaku, joihin kaupunki voi myöntää harkinnanvaraista rahoitusta.

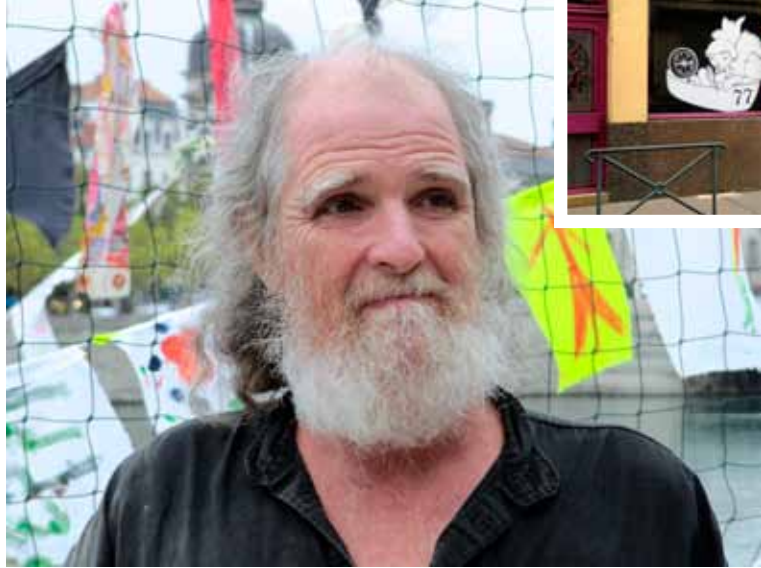
Teematyöskentelyssä on olennaista taiteilijoiden, instituutioiden ja harrastajien vuorovaikutus. Hip hop on esimerkiksi valittu yhdeksi teemaksi, koska se on suosittua lähiöissä. Käytännöntasolla se tarkoittaa sitä, että taiteilijat ja harrastajat tutustuvat toisiinsa erilaisten hankkeiden kautta. Prosessien edetessä voivat taidelaitokset sitten tarjota tilojaan ja osaamistaan.

Yllä: Duchère, taide kohtaa betonin. Alla: Duchèren nuorisotalolla pyörivät monet paikalliset hankkeet.

Taiteilijat ovat värittäneet Guillotieressä talojen ikkunoita ja seiniä.

Guillotieren vanha maauimala on ollut keskus, jossa taiteilijat ovat väliaikaisesti työskennelleet asukkaiden kanssa. Edessä on uuden tilan etsintä koska uimala aiotaan kunnostaa alkuperäiseen käyttöön.

Taiteilua ja puutarhahoitoa. Puutarhoja käyttävät etenkin alueen lapsiperheet.

Ympäristönsä ja yhteisönsä kiinnittävä taide ei aina tarvitse palatseja – Veduta Vaulx en Velin.

Muotoilua keskellä rakennustyömaata. Myös asukkaat ovat olleet mukana Vedutan näytteillepanossa.

3) Koulutus ja tiedotus (axe information et formulation)

Kolmas pilari sisältää toiminnan ja hankkeiden arvioinnin sekä tiedotuksen, jota tarvitaan jatkuvasti kehitystyössä. Kerran vuodessa järjestetään "Journées cultures de ville" seurantaseminaareja, joissa toimijat tapaavat ja analysoivat mennyttä toimintakautta. Kaupungin kulttuuritoimen koordinoima arviointikokonaisuus sisälsi tänä vuonna 14 työpajaa eri kaupunginosissa ja päätöstahtuman kaupungintalolla. Päätöstahtuman isäntinä toimivat kaksi apulaiskaupunginjohtajaa (kulttuuriasioista vastaava johtaja sekä tapahtumat, nuorisotoimi ja yhteisöllinen elämä – kokonaisuudesta vastaava johtaja).

Työpajat suunnitellaan yhteistyössä taidelaitosten ja aluetoimijoiden kanssa. Tilaisuuksissa ei ole varsinaisia puheenvuoroja, yleensä vain vetäjä ja teemat ovat etukäteen määräytyt. Osallistujat saavat yleensä muutamia kysymyksiä ja materiaaleja etukäteen pohdittavaksi. Työryhmien kommentit kootaan ja analysoidaan ja ne otetaan huomioon dokumentissa, jonka pohjalta seuraava nelivuotiskausi linjataan. Kyseessä on siis demokraattinen prosessi. Kentän toimijat ovatkin kokeneet, että heidän ääntään kuunnellaan. Kymmenen vuotta sitten kehitystyön verkostossa oli mukana noin 200 toimijaa, nykyään heitä on jo yli 1500.

4) Kulttuurisopimus kaupungin ja laitosten välillä (Charte de coopération culturelle)

Neljäs pilari on kulttuurilaitosten verkosto osana kaupunkikehittämistä. Charte de coopération culturelle on Lyonin kaupungin ja sen 22 taide- ja kulttuurilaitosten välinen yhteistyösopimus. Sopimuksen tavoitteena on taata kulttuurin ja taiteen saavutettavuus sekä asukkaiden osallisuus. Yhteistyösopimus mobilisoi kulttuuri- ja taidelaitoksia ja edellyttää niitä toimimaan seiniensä ulkopuolella. Asiakirja vaatii laitoksilta aktiivista yhteistyötä erilaisten järjestöjen kanssa niin sosiaali-, koulutus-, kuin taidealalta. Mukana verkostossa on museoita, teattereita, tanssin talo, ooppera, kaupungin kirjasto, orkesteri ja arkisto yms.

Lyonissa kulttuurilaitosten tuki on kattava, se lohkaisee peräti 90 % kaupungin kulttuuribudjetista. Laitoksia tuetaan vahvasti muutenkin

(kaupunki omistaa rakennukset, suuri osa työntekijöistä on kaupungin palkkalistoilla yms.). Laitosten asema on erittäin vahva ja Lyonin taidelaitoksiin on vuosien saatossa kutsuttu maailmankuuluja johtajia.

Charte de coopération culturelle -sopimus syntyi pitkän neuvottelu- ja suunnittelutyön pohjalta. Sopimusta ryhdyttiin laatimaan reilu 10 vuotta sitten. Ongelmaksi todettiin, että laitokset nielevät leijonanosan kulttuuribudjeteista mutta yleisöt ovat kuitenkin pysyneet samantyyppisinä ikuisuuden. Laitoksissa on myös paljon tietotaitoa, jota ei aikaisemmin tarpeeksi hyödynnetty.

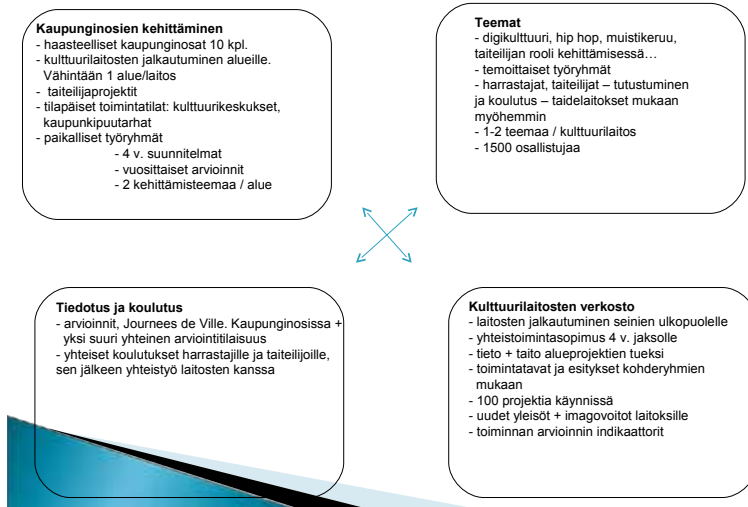
Valmisteluvaiheessa eri asuinalueiden tarpeet ja toiveet listattiin. Erityisesti asukkaita kuunneltiin paljon. Kulttuurilaitoksilta pyydettiin kuvaus niiden omasta toiminnasta ja tavoitteista. Tämä prosessi oli tärkeää kaupunkilaisten näkökulmasta ja pakotti myös laitokset tavanomaista syvempään itseanalyysiin. Kaikki laitokset tekevät seinien ulkopuolista toimintaa luontevasti niille tyypillisellä tavalla. Laitokset myös valitsevat itsenäisesti teemat ja kaupunginosan, jossa työskentelevät.

Kulttuurilaitosten edustajat ovat mukana paikallisissa komiteoissa. He käyvät jatkuvaa dialogia eri toimijoiden kanssa. Jokaisessa kulttuurilaitoksessa on myös nimetty yhteyshenkilö, joka vastaa Charte-sopimuksen soveltamisesta. Charte-sopimusta koordinoi taas kaupungin kulttuuritoimen alainen *Mission culturelle* -toimisto, jossa työskentelee kolme henkilöä.

Tällä hetkellä 22 kulttuurilaitosta on toteuttamassa 100 projektia. Uusien yhä monimuotoisempien yleisöjen tavoittaminen on kaikkien yhteinen tavoite.

Kaupungin edustajan mukaan, sopimuksen puitteissa toteutettavista hankkeista 1/3 on loistavia, 1/3 hyviä ja loput 1/3 vaativat vielä kehittelyä. Sopimus on lisännyt laitosten välistä yhteistyötä ja tervettä kilpailua, museot ovat esimerkiksi tehneet yhteistyötä *Digitaalinen kulttuuri* -teeman alla. Kulttuuriyhteistyösopimuksen vahvuus on laitosten ja paikallisten järjestöjen välinen tiivis yhteistyö. Laitokset vastaavat itse siitä, että valitsevat sopivat yhteistyökumppanit kaupunginosista. Usein myös laitosten tiloja annetaan

Lyonin kulttuurityön malli - neljä pilaria (CUCS)

asukasyhdistysten käyttöön. Laitokset keuhvat tiivistä yhteistyötä järjestöjen kanssa, mutta ilmaisevat myös resurssipulan vaikeuttavan mittavien hankkeiden toteutusta.

Kulttuurilaitokset eivät saa ylimääräistä rahaa kansalaishankkeilleen vaan se on perustoimintatuen saamisen edellytys. Aluksi reaktiot olivat hyvin epäileviä, mutta vähitellen laitokset ovat kuitenkin huomanneet, että projekteista on heille myös hyötyä. Kuten lähes jokaisessa eurooppalaisessa kaupungissa tällä hetkellä, Lyonissakin taloudellinen tilanne on yhä tiukempi ja kaupungin budjettia leikataan. Keskustelua käydään Ranskassakin verovarojen käytöstä ja organisaatioilta vaaditaan yhteiskuntavastuuta. Jalkautuminen on tuonut laitoksille hyödyllisiä imagovoittoja taistelussa resursseista. Kulttuurisopimuksella on myös vahva poliittinen painoarvo ja se on koettu arvokkaaksi työkaluksi.

Toiminnan seuranta ja analysointi

Kulttuurisopimuksen seuranta on kehitetty viime vuosina. Keskeiset määrälliset indikaattorit ovat:

- 1) miten paljon rahoitusta käytetään laitoksissa ko. hankkeisiin
- 2) miten suuri osa yleisöstä on määritellystä haasteellisesta kaupunginosasta
- 3) laitoksen puolelta tehty yhteistyö, kuinka paljon henkilökunta on osallistunut eri työryhmiin
- 4) tiedotus, kuinka hyvin laitos on sisällyttänyt ko. hankkeet yleiseen tiedotukseensa

Nämä indikaattorit lisätään kirjalliseen raporttiin, jonka laitokset laativat vuosittain. Alun perin laitosten edustajat vastustivat kiivaasti indikaattoreiden luomista, mutta he ovat ajan kanssa ymmärtäneet seurannan merkityksen. Seurantaan kuuluu myös väritaulukon ylläpitäminen (liitteenä tämän raportin viimeisellä sivulla). Lyonin kaupungin edustajat sopivat yhteistyössä laitosten kanssa värikoodit hankkeille kehityskeskustelujen pohjalta. Taulukko on eräänlainen tilannearvio, jota muokataan hankkeiden kehityskaaren mukaan.

Seurantaan kuuluu myös aikaisemmin mainittu keskustelufoorumi "Journées cultures" ja siihen liittyvät työpajat.

Esimerkkejä CUCS sovelluksista:

Théâtre des Célestins

Célestinsin teatteri on yksi neljästä kaupunginteatterista. Sen vuosittainen budjetti on 8 miljoonaa, joista 4,5 miljoonaa on kaupungin avustusta. Teatterin ohjelmistossa on vuosittain 250 esitystä, joista n. 35 esitystä järjestetään seinien ulkopuolella.

Teatterin yleisöstä peräti neljäsosa on alle 26-vuotiaita. Yleisön monimuotoistaminen ja nuorentaminen on ollut strateginen valinta, jota on tehty tarkoilla ohjelmistovalinnoilla sekä erilaisilla kohdennetuilla lipputarjouksilla ja alennuksilla. Taiteellinen laatu on kuitenkin aina päätekijä ohjelmistovalinnoissa.

Ranskassa esiintyvät taiteilijat työskentelevät produktiokohtaisesti. Célestinsin näyttelijät palkataan myös aina kunkin ohjelmiston mukaan. Näyttelijöiden työsopimukseen kirjataan myös velvollisuus osallistua teatterin linjaamiin kansalaishankkeisiin, eikä siitä työstä makseta erillistä korvausta.

Teatteri toteuttaa *Charte culturelle* -sopimusta monipuolisin tavoin. Taiteilijat ovat järjestäneet pienimuotoisia teatterihetkiä (15-40 min.) esimerkiksi kirjastossa, kouluissa ja muissa kaupunginosien eri yleisötiloissa. Näyttelijät kohtaavat näissä tilanteissa erityyppistä yleisöä, joista osa ei välttämättä ole ikinä käynyt teatterissa. Kohtaukset herättävät yleensä paljon kysymyksiä ja ajatuksia. Myös vankiloissa on ollut esityksiä ja kirjoitustyöpajoja, roolityöpajoihin on lainattu lavasteita ja pukuja.

Teatterinäytelmien harjoitusprosessi on tärkeä avata yleisölle, erilaisiin kohderyhmävierailuihin osallistuu yli 5000 kävijää vuodessa. Erityisesti koululaiset käyvät seuraamassa avoimia harjoituksia. Yleensä ohjaajat suhtautuvat myönteisesti ko. käytäntöön. Kahden kuukauden harjoitusjakson aikana voidaan järjestää kolme avointa harjoitusta. Teatteri järjestää myös lukuhetkiä lukiolaisille ajankohtaisista näytelmäteksteistä sekä työpajoja.

Teatterin vastaanottovirkailijoiksi palkataan säännöllisesti syrjäytymisvaarassa olevia nuoria kuukauden ajaksi. Nuorille annetaan työtehtäviä asiakaspalvelusta aulasta, narikasta, lipunmyynnistä yms. Nuoret etsitään yhteistyössä eri sosiaaliviranomaisten ja työvoimatoimistojen kanssa. Työnhaku itsessään on tärkeä ja hyödyllinen prosessi kyseisille nuorille (CV:n ja hakemuksen laatiminen, itsensä markkinointi, työhaastattelu yms.). Palkka ja muut työehdot ovat täysin samat kuin muilla teatterin asiakaspalvelusta vastaavilla työntekijöillä.

Teatterin edustajan mukaan, nuorten työllistäminen on koettu erittäin myönteiseksi; nuorten itsetunto vahvistuu ja heidän uskonsa tulevaisuuteen paranee. Työllistämiskäytäntö on ollut hyödyllinen myös vakituisen henkilökunnan näkökulmasta, he ovat vastuussa näiden nuorten työohjauksesta. Teatteri on vuosien aikana pystynyt vakinaistamaan kaksi työllistämisen kautta rekrytoitua nuorta.

Ooppera

Oopperan toiminta on todella vaikuttavaa ja heillä on myös selvästi eniten resursseja yhteiskunnallisen työn toteuttamiseen. Oopperan muusikot ja tanssijat ovat kaupungin palkkalistoilla. Tämän lisäksi he saavat tuntipalkkaa kun osallistuvat Charte toimintaan. Laulajat, muusikot ja tanssijat ovat osallistuneet kohdekaupunginosiensa erilaisiin tapahtumiin, juhliin ja taidekasvatushankkeisiin.

Oopperan edustaja painottaa kuitenkin, että hankkeen onnistuminen riippuu pitkälti taiteilijan intresseistä eli hänen omasta tahotilastaan ja kiinnostuksestaan (intérêts propres). Silloin myös taiteilijat sitoutuvat vahvasti hankkeen toteutukseen.

Ooppera on työstänyt pitkäaikaisia hankkeita, loistavana esimerkkinä kunnianhimoinen Kaléidoskope-projekti, joka toi yli 300 amatööriä eri kaupunginosista ja ikäryhmistä esiintymään lavalle. Hankkeeseen osallistui myös yli 100 freelancetaiteilijaa kun vakituiset taiteilijat eivät voineet sitoutua liian tiukkoihin harjoitusjaksoihin normaalin esitystoiminnan lisäksi. Projekti huipentui esityksiin Oopperan isolla lavalla.

Koululaisille järjestetään Oopperan esitysten jälkeen taiteilijataapaamisia, joissa keskustellaan ja myös kritisoidaan esitystä. Näin kannustetaan lapsia ja nuoria argumentoimaan. Kritiikin vastaanottaminen ja käsitteleminen on myös hyödyllistä taiteilijoille. Arviolta 3000 lukiolaista pääsee katsomaan esityksiä vuodessa. Aluehallinto eli Région Rhône Alpes ostaa liput esityksiin, jotka Ooppera valitsee.

Taiteilijat ovat toteuttaneet pienimuotoisia esiintymisiä sairaaloissa noin kolme kertaa vuodessa kuten myös muutamia erillishankkeita, esim. Taikahuilun esittäminen nuorten mielenterveyspotilaiden kanssa. Koululaisille ja vanhuksille on järjestetty erityisnäytöksiä aamupäivisin.

Ooppera koordinoi lisäksi *Danse à petit pas* -hanketta, joka kannustaa tanssijoita esiintymään myös sanallisesti. Hanke koostuu kolmesta osasta, jotka tanssija esittää koululaisyleisölle:

- 1) tanssiesityksen
- 2) esityksen videointi
- 3) pienen luennon pitäminen, esim. tanssin historiasta

*Lyonin teatteri Celestins on yksi 22 laitoksesta joka on jal-
kautunut seiniensä ulkopuolel-
le. Yhteistyötä tehdään mm.
sosiaalisektorin kanssa.*

*Marc Villarubias, CUCS:in
kulttuurivetäjä Lyonissa.
Marcin kolmen hengen toimisto
on kaupungin kulttuuritoimen
yhteydessä*

*Teatterin henkilökunta selostaa toimintaansa CUCS-hankkeissa. Esimerkiksi talon ulkopuo-
liset esitykset alentavat kynnyistä tulla itse teatteriin. Eri yleisöille on eri ohjelmia. Asukasyh-
distykset saavat jaettavakseen myös ilmaislippuja.*

Veduta Vaulx en Velin. Taideprojekti keskellä rakennustyömaata.

Arviointia ja yhteislaulua syysheiteessä amfiteatterilla oopperamiehen johdolla.

Duchère – betoni kohtaa luonnon.

Ooppera saa paljon yhteydenottoja. Vierailijat ja yhteistyökoulut jne. valitaan yleensä niistä kahdesta kaupunginosasta, jotka on merkitty Oopperan prioriteeteiksi. Oopperan tiloja annetaan myös muiden kulttuuritoimijoiden tuottamiin tapahtumiin. Näin lisätään Oopperan saavutettavuutta ja demystifioimista.

Tanssin talo

Tanssin talo on toteuttanut toimintaa kolmessa eri kaupunginosassa, erityisesti koulujen kanssa. Vuoden 2006 aikana yli 900 lasta pääsi tutustumaan näytöksiin. Yhteistyötä on tarkoitus tiivistää entisestään, suunnitteilla on mm. työpajoja, erityisnäytöksiä ja keskusteluja koululaisten kanssa. Yksi tanssiryhmä on myös käynyt säännöllisesti esiintymässä vankiloissa. Tanssin talo osallistuu vahvasti taiteilijoiden omien tuotantojen tukemiseen ja taiteilijaresidensseihin valitaan nuoria nousevia kykyjä, joiden tuotantoihin laitos osallistuu.

Nykytaiteen museo

Museo on toteuttanut näyttelyn Duchèren alueella. Kymmeniä tauluja tuotiin museon kokoelmista ulos erillisiin näyttelyyn. Taidetyöpajoja on järjestetty vankiloissa ja sairaaloissa. Museo on kehittänyt saavutettavuuttaan mm. luomalla uuden nettisivuston, joka soveltuu myös erityisryhmille mm. näkövammaisille. Museo on myös työstänyt uutta materiaalia kuten DVD-levyjä ja julkaisuja yleisölle, joka ei pääse näyttelyihin paikan päälle.

Konservatorio

Konservatoriolla on vahva alueellinen kattavuus ja hyvä yhteistyöverkosto koulujen kanssa. Se on kehittänyt erityisesti nuorten kuoro toimintaa kaupunginosissa ja järjestänyt konsertteja sairaaloissa sekä vanhustentaloissa. Konservatorion eri toimipisteissä pidetään myös työpajoja koululaisille, joissa tutustutaan eri soittimiin. Konservatorio tekee tiiviisti yhteistyötä musiikin levityskanavien kanssa eli radioasemien, konserttikeskusten, yms. kanssa, jotta nuorille tarjoutuisi esiintymistilaisuuksia ja kontakteja.

Kaupunginkirjasto

Kirjasto on alueellisesti vahva toimija, ja aluekirjastoja löytyy jokaisesta kymmenestä CUCS-kaupunginosasta. Kirjasto on tehnyt paljon hankkeita ja työpajoja nuorten ja lasten kanssa, mm. kirjoitus-työpajoja ja myös erityisryhmille ja ongelmanuurille suunnattuja pajoja (esim. Rap-työpaja ja Mikä on ammattisi? -hanke, joiden avulla lapsille ja nuorille esitellään ammattilaisten ja vanhempien avulla eri ammatteja).

Bibliobus-kirjastobussi kiertää eri kaupunginosissa sekä sairaaloissa ja vankiloissa. Vankiloihin on viety myös kirjastoammattilainen kertomaan kirjastonhoidosta (miten kirjoja hankitaan, miten niitä hoidetaan yms.) ja lukupiirejä on pidetty vankiloissa erityisesti nuorten parissa. Kirjaston saavutettavuutta on parannettu, näkövammaisten palveluja on kehitetty ja vammaisia työharjoittelijoita on otettu aluekirjastoihin töihin. Kirjastot osallistuvat aktiivisesti kaupunginosien asukasjuhliin (esim. järjestämällä lukuhetkiä puistoissa) ja kirjaston tiloja on annettu asukasjärjestöjen käyttöön.

Les Subsistances

Les Subsistances on entinen luostari ja armeijan viljavarasto sekä leipomo. Ainutlaatuinen rakennus siirtyi vasta vuonna 1995 kaupungille, silloinen kaupunginjohtaja vaikutti vahvasti rakennuksen säilymiseen ja siirtymiseen kulttuuritoimintaan. Nykyään les Subsistances on residenssi -ja kulttuurikeskus, joka kutsuu itseään luovan taiteen laboratoriksi.

Taiteilijaresidenssissä olevien taiteilijoiden (erityisesti tanssi, sirkus ja teatteri) velvollisuuksiin kuuluu osallistua ns. hors murs toimintaan, se on kirjattu heidän residenssisopimukseensa. Taiteilijat tuottavat mm. erilaisia työpajoja, keskustelutilaisuuksia, pienimuotoisia esityksiä mm. kouluissa, kirjastoissa ja vankiloissa, sekä avoimia harjoituksia ja esityksiä. Subsistancen taiteilijat ovat toteuttaneet myös yllätyksellisiä esityksiä ”partout” eli tavanomaisissa paikoissa kaupunkilaisten arkiympäristössä (koulujen pihilla, talojen rappukäytävissä, kauppoissa, yms.).

Vierailivat ryhmät tekevät vierailuja lähialueiden ’haasteellisten kaupunginosien’ kouluihin sekä kutsuvat koululaisia katsomaan

harjoituksia ja esityksiä. Aina ennen esitystä on taiteilijavierailu ja keskustelu. Talossa toimii myös Cap Canal, osin kaupungin rahoittama TV-kanava lasten taidekasvatuksesta vanhemmille.

Subsistancen toimistolla työskentelee 18 henkilöä. He suunnittelevat yhdessä ohjelman niille tahoille (koulut, asukasjärjestöt yms.), jotka ovat ilmaisseet kiinnostuksensa yhteistyöstä taiteilijoiden kanssa. Haasteena on tiedotus, koska valitut residenssitaiteilijat ja heidän hankkeensa selviävät lyhyellä varoitusaajalla. Pitkätäh-täimen suunnitelmia ei ole. Taiteilijahaku on jatkuva ja vain kuusi kuukautta ennen residenssijaksoa valitaan kunkin kauden taiteilijat.

Subsistancesin kokonaisuudessa toimii myös *Enfance, Art et Language*, joka on vuodesta 2002 tehnyt Reggio Emilian mallin mukaan taiteilijaresidenssitoimintaa kouluissa. Kukin taiteilijan vierailu kestää kolme vuotta – residenssien pitkä kesto on suurin ero suomalaiseen systeemiin. Taiteilijan tulee saada elantonsa taiteellisesta työstä, tämä on vain omasta kiinnostuksesta lähtevä lisä. Taiteenaloja taiteilijoilla on tällä hetkellä klassisesta musiikista katumerkkitaiteseen. Lyonissakin on yli 100 koulua ja vain kahdeksassa näistä on taiteilija koulussa.

Kiehtovin ja suomalaisista rakenteista katsottuna vierain toimintamalli oli *Image Aiguë*. Se on kiertelevä teatteriseurue, jonka toimisto on Subsistancesissa, mutta jolla ei ole omaa teatteria. Lyonissa he esiintyvät mm. aiemmin mainitussa Célestiensen teatterissa koululaisryhmille ja vetävät työpajoja. Image Aiguën projektit ovat kestoltaan pitkiä: 2–2,5 vuotta. Niihin osallistuu aina sekä ammattilaisia ja amatöörejä, eri-ikäisiä ja erikielisiä ihmisiä. Esiintyjät puhuvat aina näyttämöllä omaa kieltään – esitykset ovat universaaleja. Yleisölle näytetään aina myös työskentelyprosesseja, 'work in progress'.

Image Aiguën tekee laajoja ulkomaankiertueita, esim. yli kaksi vuotta työskentelyä Tukholman esikaupungeissa. Näillä pitkillä matkoillakin on mukana lapsia eri kulttuureista (nykyisessä esityksessä Sisiliasta) ilman vanhempiaan. Tätä erikoista ja kiinnostavaa toimintatapaa on vaikea nähdä siirrettäväksi Suomeen.

Case: Lapset ja vanhukset

Lyonissa kiinnostuksen taidetoimintaan kouluissa selittää sama seikka kuin Helsingissäkin: vain koulusta saa kiinni kokonaisen ikäluokan lapset heidän asuinalueestaan ja taustastaan riippumatta. Yleensä kouluyhteistyö tarkoittaa vierailujen järjestämistä kouluihin, työpajoja taidelaitoksissa ja esityksiä yhdistettynä työpajoihin. Tämä työmalli on jo hyvin vakiintunutta, sitä pidetään laitoksen normaalina toimintana.

Ranskassa valtion asettamana koulun tavoitteena on ollut ranskalaista, tasapäistä oppilaita. Ranskan kulttuuria opetetaan aika tavastikin, mutta oppilaiden omia – usein monikulttuurisia – taustoja ei huo mioida virallisessa opetuksessa lainkaan. Tässä Helsingin kouluissa ollaan paljon Lyonin vastaavia pidemmällä.

Kysymys opetussuunnitelmien kulttuurisisällöstä ei koske Lyonin kaupunkia, sillä Ranskassa valtio tekee kaikki opintosuunnitelmat. Taideaineita on alle 10-vuotiaille kaksi tuntia viikossa, tätä vanhemmille pakollista on vain musiikin opetus. Kaupunki tuottaa lapsille ja nuorille lähinnä koulun jälkeen, keskiviikkoisin ja lauantaisin tapahtuvaa toimintaa.

Koulujen kannalta oma erityispiirre koko Ranskassa ovat keski- viikot, jolloin ala-asteikäisillä ei ole koulua. Tämä harrastamiseen varattu päivä vertautuu Suomen iltapäiväkerhoihin ja osin iltojen taideharrastamiseen, mutta on mahdollisesti Suomen järjestelmiä epätasa-arvoisempi siinä, millaisia kulttuurimahdollisuuksia eri perheiden lapsille on tarjolla.

Taiteilija koulussa -hankkeet ovat Lyonin kaupungin tapa vaikuttaa koulujen kulttuuritoimintaan suoraan. Epäsuora tapa ovat kaupungin tukemien taidelaitosten kouluille suunnatut hankkeet. Koululaiset osallistuvat keskimäärin noin kahteen taidelaitosvierailuun lukuvuoden aikana.

Lyonin kaupunginhallinnossa ei ole Helsingin tavoin järjestelmällisesti kiinnitetty huomioita kulttuuriseen vanhustyöhön. Yksiy syy tähän on se, että kaupunki ei hallinnoi vanhustenhuoltoa, vaan siitä vastaa aluehallinto. Asumispalvelujen järjestämisestä vastaavat puolestaan kolmas ja yksityinen sektori.

Lyonin kulttuurihallinto on erittäin kiinnostunut Helsingissä tapahtuneista edistysaskeleista kulttuurisen vanhustyön alalla. Tavoitteena onkin lähteä kehittämään yhteistyötä. Monia Lyonissa kehitettyjä yhteistyömuotoja, kuten esimerkiksi Subsistancesin taiteilijaresidenssitoimintaa kouluissa, olisi hedelmällistä kokeilla myös vanhustyössä.

Lyon ja Helsinki

Kaupunki on useimpien määritelmien mukaan ensisijaisesti asukkaiden muodostama yhteisö, civitas. Vaihdannan keskus. Vasta sen jälkeen tulevat fyysiset ja hallinnolliset tunnusmerkit. Yhteisön hyvinvointi ja kiinteys on Lyonin mallin ydin. Perinteinen jako kulttuurin tekijöihin ja kuluttajiin on käynyt urbaanien haasteiden edessä Ranskassa riittämättömäksi. Tradition rinnalle on rakennettu uusia taiteellisen työskentelyn muotoja, jotka ovat avanneet luovuuden ja toisin näkemisen kiehtovan maailman myös niihin aiemmin tottumattomille kaupunkilaisille.

Kuten todettiin, on Lyon asukasmäärältään suunnilleen Helsingin kokoinen. Kulttuuripolitiikan erot ovat kuitenkin paikoitellen ilmeiset. Lyonissa on onnistuttu yhdistämään kaupungin kaikki virastot yhteisen tavoitetilan taakse. Helsingissä poikkihallinnollinen yhteistyö on ollut tiivis muutamien virastojen ja taidelaitosten välillä koskien vain tiettyjä ikä- ja kohderyhmiä.

Helsingissä arvioidaan parhaillaan erilaisten lähidemokratiamallien kelpoisuutta. Lyonin kulttuurityön voi nähdä yhdenlaisena osavastauksena myös tähän. Kulttuurihankkeet liittyvät siellä yhä useammin lähiympäristöihin ja kulttuurista syrjäytyneiden mukaan vetämiseen. Taide on kaupunginosien uudistamisen väline. Vaikka CUCS sopimuksen toimet toteutetaan haasteellisissa kaupunginosissa, ovat sen periaatteet vaikuttaneet myös kaupungin muussa kulttuurityössä. Kulttuurin hyvinvointivaikutusten merkitys on ymmärretty käytännön tasolla niin kulttuuritoimijoiden puolelta kuin kaupungin johdossakin.

Helsingin kulttuuria leimaa taas pitkälti näkyvyyden tavoittelu globaalissa kaupunkikilpailussa. Rakennusten merkitys korostuu ja vähänkin merkittävämmät tapahtumat pakkautuvat ydinkeskus-

taan. Alueiden kehittämisen ja profiloinnin näkökulmat puuttuvat kulttuurista jotakuinkin kokonaan.

Suuri osa Lyonin kiinnostavuudesta ja myönteisestä imagosta kumpuaa kuitenkin juuri kulttuurin nivoutumisesta asukkaiden arkeen ja erilaisten esteiden madaltamisesta. Odotushorizonttien rikominen tuo myös iloisia yllätyksiä. Esimerkistä käynee vaikka joka toinen vuosi järjestettävä Tanssin Biennale. Tapahtumaan on kuulunut tanssikoulujen ja asukkaiden tuottama eri kaupunginosissa kieturteleva kulkue. Tästä varsinaisten esitysten lisästä on ajan mittaan tullut koko Biennalen näkyvin ja myös kansainvälistä mediaa kiinnostavin osa.

Mutta mahdollisuuksia kulttuurityön rikastamiseksi ei Helsingiltäkään puutu. Niin sanotuissa haasteellisissa kaupunginosissa on jo olemassa erilaisia verkostoja, jotka osaltaan luovat hyviä kontaktipintoja vuorovaikutteisten hankkeiden käynnistämiseksi myös esikaupunkialueilla – lähellä asukkaita ja helposti lähestyttävien muodoin. Lyonissa kaupungin tahtotila ja toimintatapa ovat syntyneet pitkällisen työn tuloksena; epäonnistumisten ja riskinoton kautta. Kentän toimijoille on kuitenkin aina osoitettu luottamusta. Jostakin Helsinginkin olisi hyvä aloittaa. Olisiko sen paikka tässä?

TABLEAU DE BILAN DES AXES DE COOPERATION CULTURELLE 2007 – 2010
des institutions culturelles lyonnaises

Institutions Culturelles	Volet culture du Contrat Urbain de Cohésion Sociale 2007 - 2010										Art et rénov. urbains					
	Pentes	Morvan-Maurin	Mineral Jauret	Gaillardie Gerland	Espace Urbain Lavigerie-Sainty	Houlin à Vaise	Kernoz	Vaise St-Maurin	Duchère	Mémoires urbaines 2007-2010		Cultures urbaines	Pratiques alternatives	Culture et insertion	Citoyenneté	Diversité culturelle
Institutions Culturelles																
Archives Municipales Réf : Céline Lompon																
Bibliothèque Municipale Réf : Sylvie Bouvard-Therion																
CHRD Réf : Céline Fayet																
Conservatoire de Lyon Réf : Nathalie Mellet																
Ecole Nationale des Beaux-Arts Réf : Bruno Yvonne																
Institut Lumière Réf : Cécile Bouquet																
Lyon 8 déc, Fête des Lumières Réf : Jean-Kean Konradell																
Maison de la Danse Réf : Michèle Lurier																
Musée d'Art Contemporain Réf : Isabelle Guédel																
Musée de l'Imprimerie Réf : Myriam Dupuis																
Musée des Beaux-Arts Réf : Nathalie Fagnon-Delley																
Musée Gadagne Réf : Frédéric Gaussez																
Opéra National de Lyon Réf : Stéphanie Pichou																
Orchestre National Lyon Réf : Hélène Grégoire																
Service Archéologique Réf : Laurent Silliguet																
Les Substances Réf : Bénédicte Beauduc																
Théâtre de Croix-Rousse Réf : Shem Zazou																
Théâtre des Célestins Réf : C. Kirchner, D. Richard, M.F. Pailuy																
Théâtre du Point du Jour Réf : Etchale Erard																
Théâtre Nouvelle Génération Réf : Amélie Boyet																

Légende Coopération effective (partenariats, Mises à disposition de moyens) Coopération en construction Pas suffisamment de lien avec le territoire ou le thème Nouvel axe